

Research Paper

**The Role And Position Of International Law In The Prevention Of Natural Disasters
(Case Study: Earthquakes In The Countries Of The Geographical Area Of Turkey And
Syria)**

Mohsen Salmani Rezaei¹, Mostafa Amiri^{*2}, Maryam Afshari³

1. Department of Public International Law, Kish International Branch, Islamic Azad University, Kish Island, Iran.
2. Department of law, Kish International Branch, Islamic Azad University, Kish Island, Iran.
3. Assistant Professor, Public International Law Department, Damavand Branch, Islamic Azad University, Damavand, Iran.

ARTICLE INFO

Abstract

PP: 129-140

Use your device to scan and read
the article online

Keywords:

*International Law, Natural
Disasters, Prevention,
Earthquake.*

The purpose of this research was to investigate the role and position of international law in the prevention of natural disasters. Natural disasters are the cognate of the history of human social life and nature. The method of this article is descriptive-analytical in which an attempt will be made to analyze and explain the problem of the research by using available sources and legal texts as well as scientific research articles. Prevention of natural disasters has a direct relationship with human lives. In other words, strengthening and improving the level of prevention and the role and position of international law increases the value of human dignity and life. The safety of human life has a high position and dignity. The divine verses emphasize the principle of dignity and high value of human life, its preservation and privacy, and the safety of individual and social life of people in individual and social spheres. In the Qur'an, God considers man to be the best of creatures in many cases. The right to life and security of life is one of the most obvious and obvious rights of people in society. Because respecting human dignity and respecting his rights is one of the main duties of governments. In the international scene, in the text of the Universal Declaration of Human Rights approved on December 10, 1948, Article 3 declares: Everyone has the right to life, liberty and personal security. In the sixth article of the Covenant of Civil and Political Rights approved

Citation: Salmani Rezaei, M., Amiri, M., & Afshari, M. (2024). **The Role And Position Of International Law In The Prevention Of Natural Disasters (Case Study: Earthquakes In The Countries Of The Geographical Area Of Turkey And Syria)**, *Geography(Regional Planning)*, 14(54), 129-140.

DOI: 10.22034/JGEOQ.2023.289349.3123

DOR:

* Corresponding author: Mostafa Amiri, **Email:**

Copyright © 2024 The Authors. Published by Qeshm Institute. This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

The international responsibility of governments plays an important role in regulating international relations. Legal evaluations show that both international and domestic laws need to evolve to prevent and reduce damages caused by natural disasters. However, this deficiency does not prevent the establishment of international government responsibility in such cases. The use of general rules of international responsibility and the determination of the international community in creating this responsibility can be a starting point for developing specific laws. The articles of the International Responsibility Plan of States, approved by the International Law Commission in 2001 and 2011, include 58 articles. These articles are mostly similar, but the 2011 plan, in addition to independent responsibility, also mentions responsibility in connection with the actions of others, referred to as derivative or secondary responsibility. The international responsibility of governments is one of the important issues in international law and is closely related to other fields, such as international peace and security. A detailed explanation and commitment to this responsibility will strengthen the implementation of international law. The International Law Commission began examining the articles related to the international responsibility of states in 1969 and approved them in November 2001. Although the draft of this plan included the criminal responsibility of states, it was not finally approved. However, this does not mean that the criminal responsibility of states in international law is ignored.

Methodology

To examine the role and position of international law in the prevention of natural disasters, with a focus on earthquakes in Turkey and Syria, qualitative research and document analysis were used. Data were collected from various legal sources, including international treaties, domestic laws, scientific articles, reports from international organizations, and documents related to crisis management and natural disaster prevention. The data analysis is based

on the theoretical framework of international law and the principles governing the international responsibility of governments. Additionally, a case study of recent earthquakes in Turkey and Syria was conducted to investigate the performance and effectiveness of international laws and treaties related to the prevention and reduction of damages caused by natural disasters. This research method contributes to a deeper understanding of the strengths and weaknesses of international law in dealing with natural disasters and suggests strategies for improvement.

Results and Discussion

In the geographical region of Turkey, governments have shown some responsibility in providing international humanitarian aid. This effort has been recognized since at least 1927 by the Convention founding the International Relief Union, which encourages member states to assist each other during natural disasters, coordinate available resources, and advance international law in this area. Despite being a pioneering attempt, the Union did not achieve much and dissolved along with the League of Nations. According to the 2000 World Disasters Report by the Red Cross and Red Crescent Societies, the technical duties of the Union were assigned to UNESCO. The international responsibility of states in enhancing the role of international law in natural disaster prevention, particularly earthquakes in Turkey and Syria, has been insufficient. The International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies noted in 2000 that despite several treaties, a significant gap exists in international law, with no widely accepted standards or organized efforts to coordinate existing laws or develop new ones. This lack of global rules has hindered effective international relief efforts. To address this, the Federation presented the International Disaster Response Laws, Rules and Principles (IDRL) project in 2000, collecting and analyzing existing legal frameworks. Efforts to use international law to facilitate disaster relief are reflected in treaties related to air, sea, and land transport and customs regulations, as well as regional agreements like the 1987 Council of Europe agreement and the 1998 Tampere Convention

on disaster communication, which became effective in 2005.

Conclusion

Implementing international responsibility laws to prevent violators from evading obligations is crucial. The 2001 International Law Commission's Draft Articles on State Responsibility highlight that international legality cannot rely solely on consensual obligations like treaties, as powerful states might resist compliance. International responsibility provides a framework for responding to violations, though these

reactions are often delayed due to the dominance of power politics. Therefore, while the framework for state responsibility exists, international commitment remains insufficient. In the context of natural disaster prevention, particularly earthquakes in Turkey and Syria, states have struggled to create uniform and consistent regulations. Despite various treaties and General Assembly resolutions aimed at disaster relief, their implementation remains inconsistent. Thus, enhancing the role of international law in disaster prevention requires a stronger national and global commitment..

References

1. Azizi, S., & Karimi, S. (2016). Derivative international responsibility resulting from assistance or aid with emphasis on the case of cluster munitions in Yemen. *Public Law Research*, 18(15), 109-135. [In Persian]
2. Beigzadeh, E., & Habibi, M. (2019). Natural disasters and international law. United Nations Information Center in Tehran. [In Persian]
3. Crawford, J. (2016). The law of international responsibility (general rules), translated by Alireza Ebrahimgol, Siamak Karimi, Hassan Khosroshahi, & Parisa Roshanfeker. Tehran: Sanglaj Publications. [In Persian]
4. Eftekhari Jahromi, G. (1995). National jurisdiction of states and the United Nations Charter. *Legal Research*, 16 and 17. [In Persian]
5. Faqih Habibi, A. (2021). State international responsibility for environmental rights violations. *Contemporary Political Essays*, 12(4). [In Persian]
6. Fiyouzi, R. (1973). International responsibility and the theory of diplomatic protection. Center for International Financial Studies, University of Tehran. [In Persian]
7. Hadadi, M. (2010). Invoking state responsibility for breaches of erga omnes obligations. *International Law*, 27(42), 89-124. [In Persian]
8. Hadadi, M. (2011). Evolution and implementation of international responsibility. Tehran: Dadgostari Publications. [In Persian]
9. Hadadi, M. (2014). State obligation to compensate individuals in international responsibility law. *Private Law*, 11(2), 359-383. [In Persian]
10. Hadadi, M., & Setayeshpour, M. (2017). Exploration of the necessity for derivative responsibility institutions in the outputs of the International Law Commission. *General Studies Quarterly*, 47(3). [In Persian]
11. Hatami, M., & Sadat Hosseini, F. (2016). Judicial immunity of the state with emphasis on the International Court of Justice's ruling in Germany v. Italy. *Judiciary Law*, 80(93), 62-86. [In Persian]
12. International Court of Justice (ICJ). (1970). *Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited (Belgium v. Spain); Preliminary objections*, 24 July 1964. Retrieved from <https://www.refworld.org/docid/3ae6b7248.html> [accessed 24 June 2020]
13. International Law Commission. (2010). State responsibility: Text and commentary of the International Law Commission's articles, translated by Alireza Ebrahimgol. Tehran: Institute for Legal Studies and Research of Shahre Danesh. [In Persian]
14. Mostaghimi, B., & Taremseri, M. (1998). State international responsibility concerning Iraq's invasion of Iran. Tehran University Press. [In Persian]
15. Pourhashemi, S. A., & Mousavi, M. S. (2011). State international responsibility in environmental law. *Private and Criminal Law Research (Encyclopedia of Law and Politics)*, 7(15), 75-92. [In Persian]

16. Pourhashemi, S. A., Tayebi, S., & Naderi, Sh. (2014). Litigation and international responsibility: Tools to counter non-compliance with climate change commitments. *Human and Environment Quarterly*, 12(4), 76-85. [In Persian]
17. Raei, M. (2009). Comprehensive control versus effective control as a basis for state international responsibility. *Private Law Studies (Law)*, 39(3), 151-164. [In Persian]
18. Rezaei, S. (2010). International responsibility of states in preventing damages from peaceful nuclear activities. *Private Law Studies (Law)*, 40(1), 121-138. [In Persian]
19. Seifi, S. J. (1994). The unity of contractual and non-contractual international responsibility and its implications for treaty law. *Legal Research Quarterly*, 13 and 14. [In Persian]
20. Setayeshpour, M., & Abedini, A. (2016). Iraq's use of chemical weapons against Iran in the imposed war; derivative responsibility of the United States. 17(50), 143-169. <https://doi.org/10.22059/jplsq.2017.22549> 9.1449 [In Persian]
21. Shamsaei, M., & Salimi Torkamani, H. (2008). Reflections on state international responsibility arising from violations of international humanitarian law. *Islamic Law*, 5(17), 179-205. [In Persian]
22. Solh Haji, M. A. (2014). State responsibility for human rights violations by transnational corporations. *Public Law Research*, 16(44), 105-128. [In Persian]
23. Talaei, F., & Heidari, E. (n.d.). The role of globally competent international organizations in combating environmental pollution caused by waste. *Legal Studies*, 7(2), 123-171. [In Persian]
24. Zamani, S. G. (1998). The status of jus cogens among the sources of international law. *International Legal Journal*, 16. [In Persian]
25. Zamani, S. G. (2016). Divergence and convergence of "individual criminal responsibility" and state international responsibility: Reflections on the chemical war dossier of Iraq against Iran. *Public Law Research*, 18(51), 9-21. [In Persian].

مقاله پژوهشی

نقش و جایگاه حقوق بین الملل در پیشگیری از بلایای طبیعی (مطالعه موردی: زلزله در کشورهای حوزه جغرافیایی ترکیه و سوریه)

محسن سلمانی رضائی: گروه حقوق بین الملل عمومی، واحد بین المللی کیش، دانشگاه آزاد اسلامی، جزیره کیش، ایران.
مصطفی امیری:* گروه حقوق، واحد بین المللی کیش، دانشگاه آزاد اسلامی، جزیره کیش، ایران.
مریم افشاری: گروه حقوق بین الملل عمومی، واحد دماوند، دانشگاه آزاد اسلامی، دماوند، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>شماره صفحات: ۱۴۰-۱۲۹</p> <p>از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید</p> <p>واژه‌های کلیدی: مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها، مسئولیت اشتقاقی، تعهد بین‌المللی.</p>	<p>هدف از پژوهش حاضر، بررسی نقش و جایگاه حقوق بین‌الملل در پیشگیری از بلایای طبیعی زلزله در کشورهای حوزه جغرافیایی ترکیه و سوریه با تأکید بر مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها می‌باشد. روش این مقاله توصیفی - تکمیلی است که در آن سعی خواهد شد با استفاده از منابع و ستون حقوقی موجود و نیز مقالات علمی، پژوهشی انجام شده در مورد موضوع به تحلیل و تبیین مسئله مورد نظر پژوهش پرداخته شود. یکی از اصلی‌ترین مفاهیمی که نظام حقوق بین‌الملل بر آن بنا شده است. مسئولیت بین‌المللی دولت‌هاست. مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها به عنوان یکی از اهداف منشور سازمان ملل متحد و نظام حقوق بین‌المللی معاصر مورد اشاره قرار گرفته است. مواد کمیسیون طرح مسئولیت بین‌المللی دولت سال ۲۰۰۱ و سال ۲۰۱۱ توسط کمیسیون حقوق بین‌الملل تبیین و تا حدودی به استناد به مواد کمیسیون طرح در حوزه پیش‌گیری از بلایای طبیعی زلزله مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها است. امروزه اهمیت موضوع مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها به عنوان تعهد بین‌المللی و قابلیت انتساب می‌تواند در پیش‌گیری از بلایای طبیعی و تدوین قوانین پیش‌گیرانه حوزه داخل دولت‌ها و تغییر در نگاه دولت‌ها در حوزه حقوق بین‌الملل مستقیم یا غیر مستقیم مسئولیت اشتقاقی به عنوان یک تعهد بین‌المللی تأثیرگذار باشد.</p>

استناد: سلمانی رضائی، محسن؛ امیری، مصطفی؛ افشاری، مریم. (۱۴۰۳). نقش و جایگاه حقوق بین الملل در پیشگیری از بلایای طبیعی (مطالعه موردی: زلزله در کشورهای حوزه جغرافیایی ترکیه و سوریه)، فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، ۱۴(۵۴)، صص ۱۲۹-۱۴۰.

DOI: 10.22034/JGEOQ.2023.289349.3123

DOR:

مقدمه

مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها یکی از موضوعات مهمی است که در تنظیم روابط بین دولت‌ها بسیار مؤثر است. ارزیابی مختصر از وضعیت حقوقی مناسب در خصوص مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها در حقوق بین‌الملل نشان می‌دهد حقوق بین‌الملل و حقوق داخلی در زمینه مسئولیت در پیش‌گیری و کاهش خسارت ناشی از بلایای طبیعی نیازمند تکامل هستند. اما این عدم تکامل مانع از برقراری شدید مسئولیت بین‌المللی دولت ناشی از بلایای زلزله طبیعی نمی‌تواند باشد. استفاده از قواعد عام مسئولیت بین‌المللی دولت و عزم جامعه بین‌المللی در ایجاد مسئولیت بین‌المللی دولت برای جلوگیری از خسارات همگانی می‌تواند نقطه شروعی برای ایجاد یک شهریم خاص در این زمینه باشد. (پورخاقاق و شاهرضائی: ۱۳۹۶).

مواد کمیسیون طرح مسئولیت بین‌المللی دولت مصوب سالهای ۲۰۰۱ و ۲۰۱۱ که دارای ۵۸ ماده به صورت طرح توسط کمیسیون حقوق بین‌الملل تصویب شده است، تقریباً بیشتر مواد طرح مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها یکسان هستند اما مواد طرح مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها کمیسیون حقوق بین‌الملل مصوب سال ۲۰۱۱ علاوه بر آنکه اساس را بر مسئولیت مستقل نهاده سخن از مسئولیت در ارتباط با عمل دیگری به بیان آورده است. که به آن مسئولیت اشتقاقی، فرعی و ثانوی یاد می‌شود. به عبارت دیگر یکی از موضوعات مهم و پر اهمیت حقوق بین‌الملل در دوران معاصر مسئولیت بین‌الملل دولت^۱ است. زیرا این موضوع رابطه نزدیکی با دیگر حوزه‌های حقوق بین‌الملل به ویژه مسأله صلح و امنیت بین‌المللی دارد. از این جهت تبیین دقیق مسئولیت بین‌المللی دولت و ملزم بودن به آن موجب توسعه ضمانت اجرای حقوق بین‌الملل است و بر مسئولیت بین‌الملل دولت آثار مفید و ارزشمندی مترتب خواهد شد. کمیسیون حقوق بین‌الملل از سال ۱۹۶۹ بررسی طرح مواد راجع به مسئولیت بین‌المللی کشورها را آغاز نمود تا سرانجام در نوامبر ۲۰۰۱ طرح مذکور به تصویب کمیسیون رسید. علیرغم اشاره به مسئولیت کیفری در پیش‌نویس این طرح (ماده ۱۹)، چنین مسئولیتی به تصویب نهائی کمیسیون نرسید. اما این مسئله به معنی نادیده انگاشتن مسئولیت کیفری دولت‌ها در حقوق بین‌الملل نیست.

پیشینه و مبانی نظری پژوهش

مبانی و منشاء مسئولیت

چرائی الزام دولت‌ها به قبول مسئولیت خویش و در نتیجه قبول جبران خسارت از سوی آنان چیست که در این خصوص دو نظریه در حقوق بین‌الملل مطرح است. نظریه خطر یا ریسک^۲ مسئولیت عینی، هر گونه تخلف و تصور نسبت به یک قاعده حقوقی بین‌المللی (عرفی و معاهده‌ای) موجب مسئولیت بین‌المللی دولت می‌گردد و بایستی خسارت وارده را جبران نماید، خواه ایجاد مسئولیت متضمن عنصر خطا باشد و یا نباشد. در واقع فقط کافی است که عمل ارتكابی از سوی دولت برخلاف مقررات و تعهدات بین‌المللی باشد تا مسئولیت محرز گردد و تقصیر و یا عدم تقصیر دولت شرط نیست. طبق نظریه دوم نظریه خطا یا مسئولیت‌دهی^۳ علت لزوم جبران خسارت، تقصیر عامل ورود زیان است. در واقع تحقق مسئولیت منوط به خطا و یا سهل‌انگاری مرتکب است و صرف نقض تعهد بین‌المللی موجب ایجاد مسئولیت نمی‌شود. پس تقصیر عنصر اصلی ایجاد مسئولیت است.

سوم نظریه‌ی مسئولیت برای اعمال منع نشده: این نظریه تحت تأثیر پیشرفت‌های روزافزون جامعه بین‌المللی و با هدف جلوگیری از برخی از فعالیت‌های شروع و مجاز کشورها، که برای بشریت و محیط زیست مضر و زیان‌آور است به وجود آمده است. برخلاف نظریات خطر و خطا که به موجب آنها، ابتدا باید یک تعهد بین‌الملل نقض شود و سپس الزامی را از سوی مجامع جهانی همراه داشته باشد. در این نظریه ترمیم یا جبران خسارت، یک تعهد، اولیه بوده و نیازی به این که یک عمل خلاف بین‌المللی تحقق یابد نیست و صرف ورود خسارت از سوی یک کشور به کشور دیگر برای ایجاد مسئولیت کافی است. در تعریفی که از سوی کمیسیون حقوق بین‌الملل ارائه شده، مسئولیت خسارت ناشی از فعل یا ترک فعل نامشروعی است. ضمن آنکه یک فعل یا ترک فعل زمانی نامشروع می‌شود که مغایر با حقوق بین‌الملل و ناقض یک تعهد بین‌المللی باشد و قابلیت انتساب به یک دولت را داشته

¹ - state International Responsibility

² - Theory of Risk

³ - Theory of fault

باشد. دیوان دائمی دادگستری بین‌المللی در سال ۱۹۲۸ در اختلاف بین آلمان و لهستان اعلام کرد: «مسئولیت در واقع، جزء تعهدات ذاتی بین‌المللی است؛ بنابراین لازم نیست در قراردادها ذکر شود که اگر تعهد نقض شد دولت ناقض مسئول خواهد بود.»

مفهوم مدرن مسئولیت بین‌المللی و قلمرو اجرائی آن

مسئولیت بین‌المللی تکلیفی است که به موجب حقوق بین‌المللی به دولت‌ها تحمیل می‌گردد، تا هر دولت خساراتی را که بر اثر نقض قواعد حقوق بین‌المللی ناشی از عمل یا خودداری در انجام دادن تکلیف به دولت دیگر وارد کرده، جبران نماید. به بیان دیگر تعهد به جبران خسارت، محتوای اصلی مسئولیت بین‌المللی است و در اشکال مختلف و راه‌های گوناگون به اجراء در می‌آید که هر یک از آن کارکرد خاصی دارد. حقوق مسئولیت بین‌المللی یکی از شاخه‌های اصلی و اساسی حقوق بین‌الملل است که با تمامی شاخه‌های حقوق بین‌الملل در ارتباط نزدیک است و عبارت است مجموعه مقررات بین‌الملل مربوط به مسئولیت کشورها و سازمان‌های بین‌الملل، این حقوق بر اساس عرف شکل گرفته‌اند.

موضوع مسئولیت بین‌الملل دولت یکی از مباحث اصلی و بنیادی حقوق بین‌الملل است. دولت‌های مختلف با پذیرش میثاق‌های بین‌المللی، خود را موظف می‌دانند که در روابط بین‌المللی، مسئولیت‌پذیر باشد و در صورت ضرر زدن به دولت عضو یا غیر عضو یا اتباع و شهروندان آن دولت‌ها خود را به جبران خسارت مکلف می‌دانند (حدادی و ستایش‌پور، ۱۳۹۶: ۷۸). مسئولیت بین‌المللی ارکان نظام بین‌الملل را تشکیل می‌دهد و بی‌احترامی به قواعد آن موجب تضعیف حقوق بین‌الملل و ایجاد ناامنی و بی‌ثباتی در روابط کشورها و اتباع آنها می‌شود. مسئولیت دولت در ماده ۱ این چنین آمده است. (طرح مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها، ۱۳۸۹: ۴۵).

قواعد مسئولیت دولت شامل شدیدترین اعمال دولت می‌شود و به همین ترتیب رژیم مسئولیت نیز در چنین مواردی شدیدتر خواهد بود. اما حتی اگر یک قاعده امره جدید حقوق بین‌الملل عام به وجود آید، همچنان که در ماده ۶۴ کنوانسیون حقوق معاهدات و این آمده است این امر هیچ گونه تأثیر عطف به ماسبق شونده در ارتباط با مسئولیت ندارد. از این رو در غیاب موافقت دولتی که ادعا می‌شود در مقطعی در گذشته هنجاری را نقض کرده نمی‌توان به اعمال قانون لا حق در خصوص مسئولیت‌اش اقدام کرد و لذا قواعد امره حقوق بین‌الملل نمی‌توانند به صوات عطف به ما سبق شونده اعمال شوند. آنچه که بند ۱ ماده ۱۳ به آن نمی‌پردازد تعامل میان قاعده امره جدید حقوق بین‌الملل و تعهد حقوقی پیشین در مقابل یک عمل ساده است. (زمانی، ۱۳۷۷: ۳۲۶)، ماده ۱۲ طرح پیش‌نویس کمیسیون حقوق بین‌الملل در مورد مسئولیت بین‌الملل دولت‌ها که ماهیت و نوع تعهد بین‌الملل دولت‌ها منصرف از ماهیت‌شان اعمال می‌شود. تعهدات بین‌الملل ممکن است ناشی از یک قاعده عرفی حقوق بین‌الملل، یک معاهده یا یک اصل کلی حقوقی قابل اعمال در نظام حقوقی بین‌المللی باشند. همچنین دولت‌ها می‌توانند با عمل یک جانبه تعهدات بین‌المللی را برای خود ایجاد کنند. یک تعهد بین‌المللی همچنین می‌تواند از تصمیم یک نهاد یا یک سازمان بین‌المللی که در موضوع مربوطه صلاحیت دارد یا حکم صادره میان دو دولت از سوی دیوان بین‌المللی دادگستری یا دیگر محاکم و غیر ناشی شده باشد. اذعان ماده ۱۳ طرح مسئولیت نیز بر این منوال است که شرط تحقق مسئولیت بین‌المللی که هم بر نقض‌های معاهده و هم به دیگر نقض‌ها نسبت به یک تکلیف قانونی مرتبط است آن است که تعهد بین‌المللی مزبور به هنگام ارتکاب عمل متخلفانه بین‌المللی، برای آن دولت لازم‌الاجرا بوده باشد (کراخورد، ۱۳۹۵: ۲۱۵)، به هر ترتیب تعهدات بین‌المللی در سایر عملکرد دولت نمود یافته و مشترکات بین‌المللی این هم تصدیق می‌نماید.

بحث و یافته‌های تحقیق

ماهیت تعهد و اجرای یکسان قواعد مسئولیت در قبال تعهدات بین‌المللی

در زمان تدوین قواعد راجع به مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها، همواره این امر مورد توجه بوده است که مسئولیت بین‌المللی دولت، نتیجه عدم انجام تعهد حقوقی از سوی آن دولت است، بدون توجه به ماهیت تعهد و موضوعی که این مسئله بدان مربوط است. دیوان دآوری بین‌المللی در خصوص دعوی نیوزیلند و فرانسه در قضیه رنگین‌کمان (۱۹۸۶) این اصل را صراحتاً مورد تأیید قرار داده است. در ۱۰ ژوئیه ۱۹۸۵ یک عملیات مخفی که توسط سرویس امنیتی نظامی فرانسه (D6SE) انجام شد، کشتی

Greenpeace Rainbow warrior نام ثبت شده هلندی در بند/اوکلند و یک عکاس هلندی به نام فرناند و پیرا را به قتل رساند. کشتی Greenpeace قصد داشت آزمایشات هسته‌ای فرانسه را در جزایر پلینزی فرانسه مختل کند. نیوزیلند متعاقباً دو عنصر نیروهای مخفی فرانسه را دستگیر و محکوم کرد. پس از یک سلسله برخوردهای دیپلماتیک بین فرانسه و نیوزیلند که عمدتاً مربوط به موضوع جبران خسارت و برخورد با مأموران بازداشت شده بود، و دو دولت تصمیم گرفتند اختلافات خود را توسط یک دادگاه که به ریاست دبیر کل آن زمان در سازمان ملل تعهد خاویر پرز دو کوویل انجام شود داوری کنند. حکم الزام‌آوری در ۶ ژوئیه ۱۹۸۶ اعلام شد.

که اصول کلی حقوقی بین‌المللی راجع به مسئولیت بین‌المللی به طور مساوی نسبت به نقض هر گونه تعهد بین‌المللی اعمال می‌گردد. از آن جا که در حقوق بین‌المللی هیچ تفکیکی میان مسئولیت قراردادی و غیر قراردادی انجام نگرفته است. در نتیجه نقض هر تعهدی از سوی یک دولت صرف‌نظر از ماهیت و منشاء آن تعهد منجر به مسئولیت دولت و تعهد به جبران خسارت می‌گردد. روشن است که این اصل دقیقاً عکس آن چیزی است که در نظام‌های حقوق داخل مجزا است و در آن قواعد مسئولیتی مترتب بر فرد خاطی حسب مورد به مسئولیت قراردادی و غیر قراردادی تقسیم می‌گردد. (سیفی، ۱۳۷۳: ۲۰۰).

همچنین دیوان داوری در خصوص موضوع اخیر بیان می‌دارد که اگر چه تعهد معاهده با گذشت زمان خاتمه یافته است. مسئولیت ناشی از نقض تعهد کماکان پابرجاست. (پورهاسمی و همکاران، ۱۳۹۳: ۸۷). در واقع برای تعهد نقض شده دارا بودن ماهیتی بین‌المللی کافی است که همواره قواعد مسئولیت یکسانی بر آن حاکم باشد قواعد مسئولیت برای نقض هر تعهدی که به حقوق بین‌المللی تعلق دارد به طور یکسان جاری است برای مثال اگر دولتی در رعایت احترام به یک معاهده قصور ورزد یا اگر حاکمیت سرزمین دولت دیگر را نقض کند یا چنانچه به سرزمین یا اموال دولت دیگر خسارت وارد آورد مسئول است در حقوق بین‌الملل بر عکس آنچه از سوی برخی سیستم‌های حقوقی در نظر گرفته شده است هیچ جایگاهی برای تفکیک شدن رژیم مسئولیت ناشی از نقض معاهده و نقض دیگر قواعد وجود ندارد. وقتی ریشه تعهد نقض شده به عنوان یک تعهد بین‌المللی مورد توجه قرار گیرد. رژیم واحدی از مسئولیت اعمال می‌شود (حدادی، ۱۳۹۰: ۸۹) به هر ترتیب چهارچوب تحقق نظام مسئولیت بسته به ماهیت تعهد در عرصه بین‌المللی و نقض تعهد فرامرزی دارد اگر چه تعهدات بین‌المللی در واقع تعهدات مشترکی هستند که لزوم توجه به آن ایجاب می‌نماید به خصوص که جنبه عرفی آن محرز باشد.

تعهدات و جایگاه آن در قبال کل جامعه بین‌المللی

نظر به این که تعهداتی که هر عضو جامعه بین‌المللی در قبال کلیت جامعه بین‌المللی بر عهده دارد از منافع جمعی جامعه بین‌المللی حفاظت می‌کند و نقض آن‌ها آثار بیشتری از نقض سایر تعهدات حقوق بین‌المللی بر نظم و ثبات جامعه جهانی خواهد داشت این تعهدات از جایگاه ویژه‌ای در حقوق مسئولیت بین‌المللی و در مواد طرح مسئولیت بین‌المللی دولت برخوردار است. حقوق مسئولیت بین‌المللی در ارتباط با نقض قواعد عام‌الشمول از جهت عواقب و آثار مسئولیت استناد به آن و اجرای مسئولیت و همچنین چگونگی اعمال اقدامات متقابل با نقض سایر تعهدات بین‌المللی متمایز است این تمایز به دلیل آثار سوء فوق‌العاده‌ای است که اعمال این گونه اعمال متخلفانه بین‌المللی بر کل جامعه بین‌المللی در ارتباط با نقض قواعد عام‌الشمول از جهت عواقب و آثار مسئولیت استناد به آن و اجرای مسئولیت و همچنین چگونگی اعمال اقدامات متقابل با نقض سایر تعهدات بین‌المللی متمایز است. این تمایز به دلیل آثار سوء فوق‌العاده‌ای است که اعمال این گونه متخلفانه بین‌المللی موکل جامعه بین‌المللی خواهد بود. اجرای این مسئولیت و آثار مترتب بر آن در مرحله نخست با سایر تعهدات یکسان می‌باشد در حالی که اگر تعهد نقض شده از جمله قواعد آمره حقوق بین‌المللی نیز بوده و تخلف از آن به گونه‌ای جدی و سیستماتیک صورت گرفته باشد. کشور متخلف مسئولیت ویژه و مضاعفی خواهد داشت. (طبیعی، ۱۳۹۷: ۲۹).

نقش و جایگاه حقوق بین‌الملل در پیش‌گیری از بلایای طبیعی زلزله

مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها در جهت ارتقای نقش و جایگاه حقوق بین‌الملل در حوزه پیش‌گیری از بلایای طبیعی زلزله می‌تواند تا حدودی تأثیرگذار باشد؛ و یکی از موضوعاتی است که در تنظیم روابط بین دولت‌ها بسیار مؤثر می‌باشد. بلایا به دو دسته تقسیم

می‌شود. یکی بلایای که از سوی انسان ایجاد می‌شود و در واقع همان بلایای تکنولوژیک است و دومی بلایای طبیعی. درباره کمک به کشورها برای جلوگیری از بلایای تکنولوژیک و آمادگی برای مقابله با آن بالقوه آثار و عواقب برون مرزی دارند از قبیل حوادث اضطراری دریایی، صنعتی و اتمی، رشته‌ای از حقوق بین‌الملل توسعه یافته است. در پی بلایای عمده تکنولوژیک معاهده‌هایی بسیاری برای به نظم کشیدن تجارتی که کشورها در مقابله با این بلایا کسب کرده‌اند منعقد شده است؛ برای مثال بعد از حادثه چرنوبیل در جمهوری اوکراین و معاهده‌هایی مربوط به وضعیت‌های اضطراری ناشی از تأسیسات انرژی اتمی منعقد شده است. بلایای طبیعی غالباً به اقدام چندین کشور و سازمان بین‌المللی و نهادهای غیر دولتی نیازمند است. چنین اقدامی برای کمک به سازماندهی و آمادگی برای مقابله با بلایای طبیعی مستلزم استفاده از حقوق بین‌الملل است اما برای مقابله با بلایای طبیعی بطور عام و با سونامی به طور خاص، از حقوق بین‌الملل کمتر استفاده شده است. مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها در ارتقاء و نقش و جایگاه حقوق بین‌المللی در پیش‌گیری از بلایای طبیعی زلزله تاکنون ساختار و راهبردی نبوده است و تاکنون نتوانسته‌اند به صورت خاص و ویژه همکاری شایسته و بایسته داشته باشند و سیستمی را برای جلوگیری از بروز برخی از بلایای طبیعی از قبیل زلزله و سونامی ایجاد کنند بلکه در پیش‌گیری در بهترین حالت ممکن بتوانند سیستمی را به کار گیرند که امکان بروز بلایای طبیعی را سریعاً به آنها اعلام کند تا آنها بتوانند سازمان‌ها و گروه‌هایی را برای مقابله با چنین حوادثی آماده کنند.

مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها در ارتقای نقش و جایگاه حقوق بین‌الملل در پیش‌گیری از بلایای طبیعی زلزله در حوزه جغرافیایی ترکیه و سوریه

در حوزه جغرافیا ترکیه دولت‌ها در حوزه پیش‌گیری تا حدودی مسئولیت‌پذیری در ارسال کمک‌های بشر دوستانه بین‌المللی داشته‌اند، تسهیل در امدادسانی دست کم از سال ۱۹۲۷ میلادی از سوی کنوانسیون مؤسس اتحادیه امدادسانی بین‌المللی به رسمیت شناخته شده بود. این کنوانسیون تمایل دولت‌های عضو را برای کمک به یکدیگر در هنگام بلایای طبیعی، تشویق به امدادسانی بین‌المللی یا هماهنگ کردن امکانات و منابع در دسترس و تسریع توسعه حقوق بین‌الملل در این قلمرو اعلام می‌نماید.^۱ اتحادیه بین‌المللی امدادسانی تا امروز، نخستین و تنها نمونه‌ای بوده است که به موجب آن، کشورها تلاش کرده‌اند یک ساختار جهانی مبتنی بر معاهده برای پیش‌گیری و مقابله با حوادث ایجاد کنند. اما اتحادیه هرگز کاری انجام نداد و همراه با جامعه ملل منحل شد. در این باره به گزارش جمعیت‌های صلیب سرخ و هلال احمر با عنوان «گزارش بلایای جهانی ۲۰۰۰ رجوع کنید وظایف اتحادیه بین‌المللی امدادسانی از نظر فنی به عهده‌ی یونسکو گذاشته شد. ر.ک.

مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها در ارتقاء نقش و جایگاه حقوق بین‌المللی در پیش‌گیری از بلایای طبیعی زلزله در سطح جهانی علی‌الخصوص حوزه جغرافیایی ترکیه و سوریه سالیان متمادی مناسب و کافی نبوده است. فدراسیون بین‌المللی جمعیت‌های صلیب سرخ و هلال احمر (فدراسیون بین‌المللی) در سال ۲۰۰۰ میلادی به رغم وجود چندین معاهده در قلمرو امدادسانی اظهاری دارد: «مشکل اصلی، وجود یک خلاء عمیق در حقوق بین‌الملل است، هیچ منبع مشخصی و به طور گسترده پذیرفته شده‌ای در حقوق بین‌الملل وجود ندارد که استانداردهای حقوقی، ضوابط، حقوق و تکالیف مربوط به مقابله با حوادث و بلایا و امدادسانی به آسیب‌دیدگان را تعریف و معین کند. هیچ تلاش سازمان یافته‌ای صورت نگرفته که قوانین پراکنده موجود را با یکدیگر هماهنگ سازد و یک حقوق عرفی را ایجاد کند یا حقوقی را از راه‌های جدید، بسط داده و متحول کند هیچ قاعده‌ای جهانی وجود ندارد که امدادسانی بین‌المللی مؤثر و مطمئن را تسهیل کند؛ به همین دلیل، بسیاری از تلاش‌های امدادسانی عقیم مانده است. برای بررسی این وضعیت فدراسیون بین‌المللی، طرح مقابله با بلایای بین‌المللی را در سال ۲۰۰۰ م. ارائه داد. این طرح اسناد حقوقی بین‌المللی موجود در قلمرو امدادسانی در بلایا را جمع‌آوری و تحلیل کرده است.

تلاش دولت‌ها برای استفاده از حقوق بین‌الملل در تسهیل امدادسانی در بلایا در معاهدات مربوط به حمل و نقل هوایی، دریایی و زمینی و مقررات گمرکی تبلور می‌یابد. اقدامات منطقه‌ای در این باره را می‌توان در توافقات‌های خاص کشورهای منطقه مشاهده کرد از جمله موافقت‌نامه شورای اروپا در مورد تشکیل سازمان امدادسانی به آسیب‌دیدگان و جلوگیری از بلایای بزرگ

¹ - Convention Establishing an inter nation Relief union. 12 July 1927.135 LN TS 247.

² - Patrick myers . succession International organizations 36.1993.

تکنولوژیک و طبیعی و حمایت در مقابل این بلایا، مصوب ۱۹۸۷ میلادی با ۲۱ دولت عضو «کنوانسیون کشورهای آمریکایی» در مورد ارائه کمک‌ها در صورت بروز بلایا مصوب ۱۹۹۱ م با ۲ دولت عضو و کنوانسیون تامپر در مورد ارتباطات برای کاهش آثار بلایا و عملیات امدادسانی مصوب ۱۹۹۸ م با ۳۰ دولت عضو که از ۸ ژانویه ۲۰۰۵ م لازم‌الاجراء شده است.

نتیجه‌گیری

اجرای قواعد حقوق مسئولیت بین‌المللی با هدف ایجاد مانع بر سر راه ناقلین تکالیف بین‌المللی در نیل به سوی جبران تکالیف نقض شده یک ضرورت بسیار مهم است. در نظر گرفتن چنین نقشی برای قواعد حقوق مسئولیت از سوی کمیسیون حقوق بین‌الملل در طرح مسئولیت بین‌المللی دولت مصوب سال ۲۰۰۱ به خوبی بیانگر آن است که قانون‌مندی نظام بین‌المللی را نباید تنها در گروه تعهدات مبتنی بر اراده (معاهده و عرف) دانست چرا که در این صورت معضل نفوذ فزاینده دول قدرتمند در تن دادن به ایفای چنین تعهداتی همواره خود را نشان خواهد داد. با عنایت به این موضوع مسئولیت بین‌المللی راهبری اساسی و سازگار با واکنش‌های موجود در عرصه بین‌المللی نسبت به نقض تعهدات ناشی از فعل و ترک فعل است. این واکنش را نمی‌توان یک واکنش سریع از سوی جامعه بین‌المللی دانست چرا که ساز و کارهای نظام بین‌الملل به واسطه دستورگرایی و قدرت مداری زمینه این واکنش‌ها را با تأخیر مواجه می‌سازد. لذا به نظر می‌رسد توان طرح مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها به قدر کفایت موجود است اما نگاه اقتدار گرایانه جامعه بین‌المللی ناکافی است و این مهم در گروه تقویت پایبندی هر چه بیشتر دولت‌ها به نظام بین‌الملل معاهدات است. در حوزه مسئولیت بین‌المللی دولت در ارتقای نقش و جایگاه حقوق بین‌الملل در پیش‌گیری از بلایای طبیعی زلزله در حوزه جغرافیایی کشورهای ترکیه و سوریه دولت‌ها نتوانسته در سطح داخلی و بین‌المللی قواعد همسان و هماهنگ و یک صورت قاعده‌مند بوجود آورده اگر چه مصوبات در حوزه امدادسانی و مقابله با بلایای طبیعی از طریق موافقت‌نامه‌ها و مصوبات مجمع عمومی به تصویب رسیده و بعضاً جنبه اجرائی دارد. لذا در حوزه در جهت ارتقاء نقش و جایگاه حقوق بین‌المللی در حوزه پیشگیری از بلایای طبیعی نیازمند یک عزم ملی و جهانی می‌باشد.

منابع

۱. بیگزاده، ابراهیم، و حبیبی، محمد. (۱۳۹۸). بلایای طبیعی و حقوق بین‌الملل. مرکز اطلاعات سازمان ملل متحد در تهران.
۲. حاتمی، مهدی، و سادات حسین، فرشته. (۱۳۹۵). مصونیت قضایی دولت با تأکید بر رأی دیوان بین‌المللی دادگستری در قضیه آلمان علیه ایتالیا. حقوقی دادگستری، ۸۰(۹۳)، ۶۲-۸۶.
۳. حدادی، مهدی. (۱۳۸۹). استناد به مسئولیت دولت ناشی از نقض تعهدات عام‌الشمول. حقوقی بین‌المللی، ۲۷(۴۲)، ۸۹-۱۲۴.
۴. حدادی، مهدی. (۱۳۹۰). تحول و اجرای مسئولیت بین‌المللی. تهران: انتشارات دادگستری.
۵. حدادی، مهدی. (۱۳۹۳). تعهد به جبران خسارت دولت در برابر فرد در حقوق مسوولیت بین‌المللی دولت. حقوق خصوصی، ۱۱(۲)، ۳۵۹-۳۸۳.
۶. حدادی، مهدی، و ستایش‌پور، محمد. (۱۳۹۶). کنکاش در لزوم وجود نهاد مسئولیت اشتقاقی درآوردهای کمیسیون حقوق بین‌الملل. فصلنامه مطالعات عمومی، ۴۷(۳).
۷. رضایی، صالح. (۱۳۸۹). مسوولیت بین‌المللی دولت‌ها در پیشگیری زیان‌های ناشی از فعالیت‌های هسته‌ای صلح‌آمیز. مطالعات حقوق خصوصی (حقوق)، ۴۰(۱)، ۱۲۱-۱۳۸.
۸. راعی، مسعود. (۱۳۸۸). کنترل کلی با کنترل موثر عاملی برای تحقق مسوولیت بین‌المللی دولت‌ها؟. مطالعات حقوق خصوصی (حقوق)، ۳۹(۳)، ۱۵۱-۱۶۴.
۹. زمانی، سید قاسم. (۱۳۷۷). جایگاه قاعده آمره در میان منابع حقوق بین‌الملل. مجله حقوقی بین‌المللی، ۱۶.
۱۰. زمانی، سید قاسم. (۱۳۹۵). واگرایی و همگرایی «مسئولیت کیفری فردی» و مسئولیت بین‌المللی دولت: تأملی در اوراق پرونده جنگ شیمیایی عراق علیه ایران. پژوهش حقوقی عمومی، ۱۸(۵۱)، ۹-۲۱.
۱۱. سیفی، سید جما. (۱۳۷۳). وحدت مسئولیت قراردادی و غیر قراردادی بین‌المللی و آثار آن در حقوق معاهدات. فصلنامه تحقیقات حقوقی، ۱۳ و ۱۴.

۱۲. ستايش پور، محمد، و عابدینی، عبدالله. (۱۳۹۵). استفاده عراق از سلاح‌های شیمیایی علیه ایران در جنگ تحمیلی؛ مسئولیت اشتقاقی ایالات متحده آمریکا. ۱۷ (۵۰)، ۱۴۳-۱۶۹. <https://doi.org/10.22059/jplsq.2017.225499.1449>
۱۳. صلح حاجی، محمد علی. (۱۳۹۳). مسئولیت دولت در قبال نقض حقوق بین‌المللی بشر توسط شرکت‌های فراملی. پژوهش حقوق عمومی، ۱۶ (۴۴)، ۱۰۵-۱۲۸.
۱۴. طلائی، فرهاد، و حیدری، الهام. (بدون تاریخ). نقش سازمان‌های بین‌المللی دارای صلاحیت جهانی در مقابله با آلودگی زیست محیطی ناشی از پسماندها. مطالعات حقوقی، ۷ (۲)، ۱۲۳-۱۷۱.
۱۵. فیوضی، رضا. (۱۳۵۲). مسئولیت بین‌المللی و نظریه حمایت سیاسی. مرکز مطالعات مالی بین‌المللی دانشگاه تهران.
۱۶. کرافورد، جیمز. (۱۳۹۵). حقوق مسئولیت بین‌المللی (قواعد عمومی)، مترجمین علیرضا ابراهیم گل، سیامک کریمی، حسن خسروشاهی و پریسا روشنفکر. تهران: انتشارات سنگلج.
۱۷. کمیسیون حقوق بین‌الملل. (۱۳۸۹). مسئولیت بین‌المللی دولت: متن و شرح مواد کمیسیون حقوق بین‌الملل، مترجم علیرضا ابراهیم گل. تهران: انتشارات مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش.
۱۸. مستقیمی، بهرام، و طارم سری، مسعود. (۱۳۷۷). مسئولیت بین‌المللی دولت با توجه به تجاوز عراق به ایران. نشر دانشگاه تهران.
۱۹. شمسایی، محمد، و سلیمی ترکمانی، حجت. (۱۳۸۷). تأملی بر مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها ناشی از نقض حقوق بشر دوستانه بین‌المللی. حقوق اسلامی، ۵ (۱۷)، ۱۷۹-۲۰۵.
۲۰. عزیزی، ستار، و کریمی، سیامک. (۱۳۹۵). مسئولیت بین‌المللی اشتقاقی ناشی از کمک یا مساعدت با تأکید بر قضیه کاربرد مهمات خوشه‌ای در یمن. پژوهش حقوق عمومی، ۱۸ (۱۵)، ۱۰۹-۱۳۵.
۲۱. افتخار جهرمی، گودرز. (۱۳۷۴). صلاحیت ملی دولت‌ها و منشور ملل متحد. تحقیقات حقوقی، ۱۶ و ۱۷.
۲۲. پورهایمی، سید عباس، و موسوی، مریم السادات. (۱۳۹۰). مسوولیت بین‌المللی دولت‌ها در حقوق محیط زیست. تحقیقات حقوق خصوصی و کیفری (دانشنامه حقوق و سیاست)، ۷ (۱۵)، ۷۵-۹۲.
۲۳. پورهایمی، سید عباس، طیبی، سبحان، و نادری، شیما. (۱۳۹۳). دادخواهی و مسئولیت بین‌المللی: ابزار مقابله با عدم ایفای تعهدات در خصوص تغییرات آب و هوایی. فصلنامه انسان و محیط زیست، ۱۲ (۴)، ۷۶-۸۵.
۲۴. فقیه حبیبی، علی. (۱۴۰۰ م). مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها در قبال نقض حقوق محیط زیست. جستارهای سیاسی معاصر، ۱۲ (۴).
25. International Court of Justice (ICJ). (1970). *Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited (Belgium v. Spain); Preliminary objections*, 24 July 1964. Retrieved from <https://www.refworld.org/docid/3ae6b7248.html> [accessed 24 June 2020]

